

ביאור פרשיות אחרי-מות קדושים

כיתה ג'
הרב חיים משה אפשטין

אל הלומד

ביאורי החומש הנדפסים בזאת, נכתבו בס"ד במטרה להביא לפני הלומד את ביאור דברי התורה הק' באופן בהיר כפי שהוא יוצא מתוכן הפסוקים באופן של "פשוטו של מקרא", ע"פ פירוש רש"י והראשונים ז"ל.

ומאחר שכפי הנראה לעיני כל מעיין, ביאור הפסוקים באופן של הסבר מילים מילה מול מילה וכו' אינו מספיק, ובמקומות רבים חסר רקע שאינו מפורש בפסוק או הקשרים בין פסוק לפסוק, וכן עלול להגרם חוסר בהירות במקומות שחז"ל מפרשים את הפסוקים שלא כסדרם ונדרשים הסברים נוספים, לכן נעשה נסיון בביאור זה להביא את תוכן דברי הפסוקים באופן שיהיה ברור בלשון מובנת לכל אחד עם כל הפרטים הנדרשים, וסדר הדברים יהיה מקביל לסדר הפסוקים כפי שהם בתורה, ובכל אופן שנדרש הסבר היכן נאמרו הדברים בפסוק, נוסף הסבר בסוף הקטע באופן רצוף לכל מילה. במקרים שהדברים מתבארים שלא כפי סדר הפסוקים, נכתב בתחילה ההסבר הכולל, ואח"כ ע"ס הפסוקים כפי הנדרש.

מכיון שביאור זה נכתב לצורך לימוד החומש עם תלמידי כתה ג' נ"י, לכן נעשה מאמץ שלא להרחיב בשום אופן יותר ממה שנדרש לצורך הבנת ה"מקרא" עצמו, וכן להסביר הכל במהלך אחד ברור ולא להביא פירושים נוספים כדי שלא להכביד ולבלבל את התלמידים.

מסיבה זו יש בהחלט חילוקי דינים נוספים שלא הוזכרו, מכיון שאינם מוזכרים בפסוק במפורש, ולא נדרשו לצורך ההבנה, (כגון בסדר הכנת המנחה בפר' ויקרא – שמן סולת ושמן וכו', באיסור אכילת דם – דם הנפש דם התמצית וכו'), וכן דרשות חז"ל רבות או תוספות מדבריהם הק' שלא הוצרכנו להזכירם לצורך ביאור פשט הפסוק, ולכן לא הוזכרו.

באופן כללי הביאורים הם ע"פ רש"י בפירוש החומש, מלבד במקומות שהיה נראה שלצורך הבנת "פשוטו של מקרא" יהיה יותר ברור בביאור אחר מהראשונים ז"ל.

בפרטי הלכות עבודת המשכן והקרבנות או ביאור המצוות וגדריהן – במקומות שרש"י בפירוש החומש אינו מבאר, ביארנו ע"פ הרמב"ם.

יישר כח גדול להנהלת ת"ת "דרכי יושר" במודיעין עילית, שבו זכיתי בס"ד ללמוד ללמד ולהדפיס ענינים אלו.

לצורך תיקון הדברים והשלמתם, אשמח על כל הערה – הארה בכל חלק ופרט מחלקי החוברת, בפל': 0527151450, או בדואר לכתובת אבני נזר 19 מודיעין עילית.

נושאי הפרשה

- פרשת אחרי מות 5
- סדר עבודת יוה"כ, ואיסור כניסה לקדש הקדשים שלא כפי סדר זה
- (פרק טז' פסוקים א' – כח') 5
- ואיסור שהיה בסמוך למקום הכה"ג בזמן הכפרה (פסוק יז') 10
- דין טומאת המשלח את השעיר והשורף את החטאות (פסוק כו') 12
- מצות עינוי ביוה"כ, חובת התשובה, ודין השביתה ביום זה (פסוקים כט' – לא') 12
- דין סדר יוה"כ לדורות (פסוקים לב' – לד') 12
- עונש איסור שחטי חוץ (פרק יז' פסוקים א' – ז') 13
- עונש איסור הקטרה מחוץ למחנה (פסוקים ח' – ט') 13
- עונש איסור אכילת דם וסיבה לאיסור זה (פסוקים י' – יב') 13
- מצות כיסוי הדם (פסוקים יג' – יד') 14
- דין טומאת נבלת עוף טהור בבית הבליעה, וחייב כרת בכניסה למקדש בטומאה
- (פסוקים טו' – טז') 14
- איסורי עריות מחמת קרבה (פרק יח' פסוקים א' – יח') 15
- שאר איסורי נישואין שאינם מחמת קרבת בשר, ואיסורים נוספים (פסוקים יט' – כג') 17
- אזהרת התורה שלא לעשות מעשים אלה שלא תקיא אותנו הארץ, וציווי לבי"ד לשמור
- את קיום ציוויים אלה (פסוקים כד' – ל') 18
- פרשת קדושים 19
- מצות קדושה (פסוק ב') 19
- מצוות שבין אדם למקום (ג' – ח') 19
- מתנות עניים (ט' – י') 20
- מצוות ואיסורים בממון, ואיסור שבועת שקר (יא' – יג') 21
- מצוות שבין אדם לחבירו (יד') 22
- מצוות הדיינים (טו') 22
- מצוות נוספות שבין אדם לחבירו (טז' – יח') 22
- איסורי פלגאים (יט') 23
- דין אשם שפחה חרופה (פסוקים כ' – כב') 23

- 25 מצוות שבין אדם למקום (כג' – לא')
 26 איסורים שהם דרכי הגויים (פסוקים כו' – כח')
 28 איסורים נוספים שהם דרכי הגויים (פסוק לא')
 28 מצוות נוספות שבין אדם לחבירו (פסוקים לב' – לו')
 29 מצוות במידות ומשקלות
 30 עונשי איסורי עריות ומקלל אביו ואמו, ובעל אוב וידעוני (פרק כ')

ניתן לקחת את החוברת תמורת השתתפות בהוצאות בסך 3 ₪ בעמדות
 "נדרים פלוס", עבור קרן צרכי הרבים, מדור "חוברות ביאורי פרשיות".

פרשת אחרי מות

סדר עבודת יוה"כ, ואיסור כניסה לקדש הקדשים שלא כפי סדר זה

(פרק טז' פסוקים א' – כח')

את הדינים שנאמרו בפרק זה ציוה ד' למשה ביום א' בניסן שהוא יום השמיני למילואים שבו נחנך המשכן, ולעיל בתחילת פרשת שמיני למדנו שבני אהרן נדב ואביהו הקטירו באותו היום קטורת עם אש משלהם לפני ד' במשכן בלי רשות ממשה רבינו, ונענשו על זה בעונש מיתה. התורה מזכירה שזה היה ביום זה, כדי לחזק את אזהרת התורה שלא לעשות דבר שלא כהלכה במשכן כפי שאנו רואים כיצד נענשו אלו שלא נזהרו.

הקב"ה מצוה את משה רבינו לצוות את אהרן, שלא להכנס לקדש הקדשים בכל זמן שירצה, וכך לא יענש במיתה בידי שמים – כמו שקורה למי שמתנהג שלא כהלכה בתוך המשכן, וכלפי קודש הקדשים יש דינים מיוחדים כיצד להכנס בגלל ששם יש גילוי שכינה תמיד בענן שנמצא על הכפרת שהיא הכיסוי שנמצא על הארון של הלוחות בקודש הקדשים. וזה מה שנאמר וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, מִבֵּית לְפָרֶכֶת – אל הצד הפנימי של הפרוכת שזה קדש הקדשים, אֶל פְּנֵי הַכֹּפֶרֶת – אל המקום שהוא לפני הכפרת אֲשֶׁר עַל הָאָרֶן, וְלֹא יָמוּת, כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל הַכֹּפֶרֶת – ולכן לא ראוי להכנס לשם סתם.

וּמִצְוֶה הַקֹּב"ה את משה את דיני הכניסה לקדש הקדשים, באיזה אופן ובאיזה זמן יצטרך אהרן להכנס.

הזמן שבו מצוה אהרן להכנס, הוא ביום הכיפורים שזה ב' בתשרי בכל שנה, וכפי שהתורה מצוה (בפסוקים כט' – לד') לאחר דיני הכניסה לקה"ק את דיני העינוי שעם ישראל מצוה בהם ביום זה, וכן את הציווי לדורות לעשות את סדר הכפרה הזה ע"י הכהן הגדול שבכל דור.

האופן שבו מצוה אהרן להכנס לקה"ק, כולל את סדר הקרבנות המיוחדים ודיניהם, וכן את הדינים שנאמרו לגבי הבגדים שצריך הכהן הגדול ללבוש בזמן כניסתו לקה"ק ובזמן עבודת קרבנות אלו.

הקרבנות המיוחדים ליום זה מתחלקים לשני חלקים. חלק אחד הוא הקרבנות של אהרן הכהן ושאר הכהנים, והחלק השני הוא הקרבנות של עם ישראל.

לקרבנות אהרן והכהנים מצוה התורה להביא פר – בשנתו השלישית – לחטאת ואיל (שזהו כבש משנתו השניה) לעולה, ולקרבנות עמ"י מצוה התורה (בפסוק ה') להביא שני שעירים לחטאת ואיל אחד לעולה.

בענין הבגדים שצריך אהרן ללבוש בזמן כניסתו לקה"ק ובעבודת קרבנות אלו, מִצְוָה התורה שלא ילבש את שמונת בגדי הקדש הרגילים של כה"ג, אלא ילבש רק ארבעה בגדים שעשויים מפשתן לבן. ומפרטת התורה את הבגדים, כתונת, מכנסים, אבנט ומצנפת.

הסיבה שמחמתה נצטוה אהרן שלא ללבוש את בגדי הקדש הרגילים – אינה מפורשת בפסוק, אבל חז"ל פירשו שזה משום שבבגדים אלו יש זהב בחוטיהם ובשאר חלקיהם, ובזמן שהכה"ג נכנס לכפר על עם ישראל ולעשות זכות עבורם לפני ד' אינו יכול לעשות דבר זה כשהוא מפואר בבגדים שעשויים מאותו הדבר שעם ישראל השתמש בו לחטא העגל ועבדו ע"ז לפני ד', ולכן צִוְּתָה התורה ללבוש את בגדי הפשתן שהם "בגדי לבן" במקום בגדי הקדש הרגילים שהם "בגדי זהב".

טבילה וلبישת בגדי לבן

לפני לבישת הבגדים – לצורך עשיית העבודות שבקה"ק והקרבנות השייכים לענין זה, מִצְוָה התורה על הכה"ג לטבול את עצמו במקוה, וזו הטבילה הראשונה מתוך שלושת הטבילות שמוזכרות בפרשה זו בסדר עבודת יום קדוש זה, שהיא הטבילה השניה מתוך חמשת הטבילות שעושה הכה"ג ביום זה (כמפורט בהערה¹).

¹ ביום קדוש זה ישנם עבודות וקרבנות נוספים לפני ואחרי העבודות שבקה"ק, והם העבודות הקבועות כמו בכל יום ובכל יו"ט:

לפני עבודות קה"ק:

א. תרומת הדשן של כל יום שלמדנו בפרשת צו,

ב. הקרבת קרבן התמיד שהוא הקרבן הראשון בכל יום,

ג. הקטרת הקטורת שמקטירים בכל יום בבוקר,

ואחרי עבודות קה"ק:

א. הקרבת הבהמות שצִוְּתָה התורה בפרשת פנחס להביא לקרבן מוסף של יוה"כ,

ב. הקרבת קרבן התמיד של בין הערביים,

ג. הקטרת הקטורת שמקטירים בכל יום בערב.

לאחר הטבילה ולבישת בגדי לבן, יִקְרַב אֶהָרֶן אֵלָיו אֶת הַפָּר שֶׁהֵבִיא לַחֲטָאת וַיִּתְּנָהּ עָלָיו, עַל עֲוֹנוֹת עֲצָמוֹ וְעַל עֲוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וּמִשְׁפַּחְתּוֹ. וְזֶה מֵה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרַב אֶהָרֶן אֶת הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ, וְכִפֶּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ. וְזֶה וִידוּי רִאשׁוֹן.

גורל השעירים

לאחר הוידוי מעמיד אהרן הכהן את שני השעירים של עמ"י בצפוננו של המזבח החיצון כשפניהם לכיוון מערב – שזה הצד של פתח המשכן – ההיכל, כמו שנאמר וַהֲעֵמִיד אֹתָם לִפְנֵי ד' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, והוא עומד בין שניהם. במקום שבו הוא עומד מונחת לפניו תיבה שנקראת קלפי שיש בה שני גורלות, כדי לעשות גורל על שני השעירים איזה יוקרב למזבח ואיזה יִשְׁלַח אֶל הַצֹּק הַחַד שֶׁבְּמִדְבַּר שֶׁנֶּקְרָא עֲזָאזֵל (ע"ש החזק). על גורל אחד כתוב "לה" ועל השני כתוב "לעזאזל".

אהרן מערבב את הגורלות ואח"כ מוציא את שניהם, אחד ביד ימין ואחד ביד שמאל. את הגורל שיצא ביד ימין מניח על השעיר שעומד לימינו, ואת הגורל שעלה ביד שמאל מניח על השעיר שעומד לשמאלו.

את השעיר שעלה עליו הגורל לה' יִקְרַב אֶהָרֶן אֵלָיו, ויקדיש אותו בפיו ויאמר עליו "לה' חטאת". וזה מה שנאמר וְעָשָׂהוּ חֲטָאת.

והשעיר שעליו עלה הגורל להשלח לעזאזל, ישאר שם ולא ישחט, כדי שאח"כ יתנדה עליו אהרן וישלח אותו לעזאזל שבמדבר. וזה מה שנאמר וַיַּעֲמֵד חַי לִפְנֵי ד', לְכִפֶּר עָלָיו – לַהֲתַנְּדוֹת עָלָיו, ואח"כ לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה.

ומכיון שבעבודות אלו לובש הכה"ג את שמונת בגדי הקדש – בגדי הזהב הרגילים וגם לפני לבישתם צריך לטבול במקוה, א"כ לפני הטבילה הראשונה שעושה לצורך לבישת בגדי הלבן לבניסה לקה"ק יש טבילה נוספת – לצורך לבישת בגדי הזהב, ובסה"כ יש ביום זה חמישה טבילות, אחת נוספת בבוקר לצורך לבישת שמונת הבגדים לעבודות הקבועות הראשונות, ואחת לאחר סיום עבודות קה"ק לצורך הלבישה השניה של בגדי הזהב לעשיית העבודות האחרונות.

לאחר הגורל וההקדש, יקרב אהרן אליו שוב את הפר שלו ויתנדה עליו, על עוונות עצמו ומשפחתו, ועל עוונות שבט הכהנים. וזה מה שנאמר בפעם השניה (בפסוק יא') וְכַפֵּר בְּעֶדְוֹ וּבְעֶד בֵּיתוֹ. וזהו ידידי שני.

לאחר הידידי ישחט אהרן את הפר על יד מזבח החיצון ויקבל את דמו במזרק, ואת המזרק יתן לכהן אחר שיערבב את הדם בלי הפסקה, כדי שבזמן שאהרן הכהן עושה את העבודות שהוא צריך לעשות לפני הזאת הדם – לא יקרש הדם בינתיים. כהן זה נקרא ע"ש פעולת הערבוב מְמַרֵס – מערבב.

כניסה לקה"ק להקטרת הקטורת

לאחר שחיטת הפר לוקח אהרן הכהן מִחֶתֶה מזהב וממלא אותה גחלים מהמזבח החיצון, ומניח אותה על הרצפה. אח"כ מביאים לו קטורת של בשמים שעשויה מאותם בשמים שעושים בהם כל יום את הקטורת, אבל להקטרה זו מְצֻוֶה התורה לכתוש ולטחון אותם שוב כדי שתהיה הקטורת דקה מאד. הוא ממלא את שתי חפניו בקטורת, ומשם הוא מעביר את הקטורת לתוך כף של זהב. את הכף עם הקטורת – שהיא קלה יותר, לוקח ביד שמאל, ואת המחיתה עם הגחלים – שהיא כבדה יותר, לוקח ביד ימין, וכך נכנס לקדש הקדשים. כניסה זו היא הכניסה הראשונה שנכנס ביום זה לקודש הקדשים.

לאחר שנכנס עומד בין שני בדי הארון כשפניו למערב – לארון, ומניח את המחיתה על הרצפה. אח"כ לוקח בשתי ידיו את הכף עם הקטורת, וצריך להעביר את כל הקטורת לתוך שתי חפני ידיו בלי שישפך מהם אפילו משהו. עבודה זו של חפינת הקטורת היא מעבודות הקשות שבמקדש, מכיון שאין לו שום אפשרות של סיוע של יד אחת לשניה בגלל שהוא צריך למלאות את שני ידיו בכל הקטורת שבכף. אופן העברת הקטורת לתוך ידיו היא ע"י שתופס בפיו את הכף ומתחתיה שם את שתי כפות ידיו, ואז שופך מהכף לתוך חפניו.

לאחר שהעביר את כל הקטורת לתוך ידיו, שופך את הקטורת מידיו באופן שהיא נערמת על הגחלים, ומתחיל את השפיכה מכיוון הארון לכיוון גופו, מכיון שאם יתחיל מכיוון גופו וימשיך לכיוון הארון יתחיל העשן לעלות מהגחלים הראשונות ששפך עליהם והם מתחת הידים שלו בזמן שהוא ממשיך לשפוך על הגחלים הרחוקות יותר, ויפְּוּה ממנו.

לאחר שפיכת הקטורת עולה העשן למעלה לכיוון הכפורת, ואז יוצא הכה"ג מקדש הקדשים ומשאיר שם את הכף והמחתה. וזה מה שנאמר וְכָסָה עָנַן הַקְטָרֶת אֶת הַכֹּפֶת אֲשֶׁר עַל הָעֲדוּת, וְלֹא יָמוּת – בגלל שעשה הכל כהלכה.

כניסה לקה"ק להזאת דם הפר

לאחר שיצא מקדש הקדשים ילך אל מחוץ להיכל ויקח מהכהן הממס את המזרק עם הדם של הפר, ויכנס שוב לקדש הקדשים. כניסה זו היא הכניסה השניה ביום זה.

לאחר שנכנס עומד בין שני בדי הארון כשפניו למערב – לארון, ואז טובל את אצבעו בדם, ומזה פעם אחת באצבע לכיוון מעלה, ועוד שבע פעמים עם האצבע לכיוון מטה. וזה מה שנאמר וְהָאֵל בְּאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכֹּפֶת – לכיוון צד מעלה של הכפרת, קְדָמָה – כשהוא עומד בצד מזרח ופניו לכיוון מערב, וְלִפְנֵי הַכֹּפֶת – מול הכפרת לכיוון מטה, יִזֶּה שִׁבְעַת פְּעָמִים מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ. ההזאות לכיוון מעלה אינן צריכות להגיע אל הכפרת אלא רק מזה אותם לכיוון מעלה.

בזמן ההזאות הוא סופר אותם בפיו, את אלו שלכיוון מעלה יחד עם אלו שלכיוון מטה. וכך הוא אומר: אחת (למעלה). אחת ואחת (למעלה ולמטה). אחת ושתיים. וכך ממשיך עד אחת ושבע.

כניסה לקה"ק להזאת דם השעיר

לאחר ההזאות הוא יוצא מקדש הקדשים להיכל ומניח שם את המזרק, והולך אל מחוץ להיכל, ושם שוחט את שעיר החטאת של העם שעלה עליו הגורל לה, ומקבל את דמו, ונכנס עם הדם להיכל ומשם לקדש הקדשים. כניסה זו היא הכניסה השלישית ביום זה.

לאחר שנכנס עומד בין שני בדי הארון כשפניו למערב – לארון, ואז טובל את אצבעו בדם ומזה בדיוק כפי שהזה מדם הפר, אחת למעלה ושבע למטה. וזה מה שנאמר וְהִבִּיא אֶת דָּמוֹ אֶל מִבֵּית לַפָּרֹכֶת – לצד הפנימי של הפרוכת שזה קדש הקדשים, וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ – עם הדם של השעיר, בְּאֶשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר, ומפרשת התורה וְהָאֵל אֹתוֹ עַל הַכֹּפֶת – לכיוון מעלה, וְלִפְנֵי הַכֹּפֶת – מול הכפרת לכיוון מטה.

ומפרטת התורה שבהזאות אלו מכפר הכה"ג על טומאת מקדש וקדשיו – שנכנסו בני ישראל בטומאה לתוך המשכן, בין במזיד ובין בשוגג. וזה מה שנאמר וְכָפַר עַל הַקֹּדֶשׁ – ובהזאות אלו יכפר על המשכן, מִטְּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – על זה שנכנסו אליו בני ישראל בטומאה, וּמִפְשָׁעֵיהֶם – שעשו במזיד, לְכָל חַטָּאתָם – וכן כשעשו בשוגג.

הזאת דם הפר ודם השעיר בקדש, מול הפרוכת

לאחר מכן יוצא אהרן הכהן מקדש הקדשים ולוקח בידו שוב את המזרק עם דם הפר, ונעמד מול הפרוכת, ומזה שם מדם הפר כמו בתוך קה"ק אחת למעלה ושבע למטה, ואח"כ חוזר ולוקח את דם השעיר ומזה גם ממנו לפי אותו הסדר. וזה מה שמסיימת התורה וכן יעשה לאהל מועד – בתוך ההיכל בדיוק כמו בתוך קה"ק, השכן אתם בתוך טמאתם – ששם שוכן ד' בתוך עמ"י, גם כאשר עם ישראל טמא.

[איסור שהיה בסמוך למקום הכה"ג בזמן הכפרה (פסוק יז)]

בתוך סדר העבודה מצינה התורה הלכה בהלכות עבודת המשכן, שבזמן שהכהן הגדול נמצא בתוך קה"ק ומקטיר את הקטורת אסור לכל אדם להיות במקום הסמוך – שהוא ההיכל, עד שהוא יצא. ומסיימת התורה, שבהזאות דם הפר שהוא עושה הוא מכפר על עצמו משפחתו והכהנים, ובהזאות דם השעיר הוא מכפר על כל עם ישראל.

ודין זה הוא חלק מדין כללי, שגם בכל יום כשמקטיר הכהן את הקטורת הרגילה על המזבח הפנימי, או כשנותן דם על מזבח הפנימי, אסור לכל אדם להיות במקום הסמוך שהוא בין המזבח החיצון להיכל, ובביהמ"ק נקרא מקום זה "בין האולם ולמזבח".

חטיי פנים – נתינה על קרנות מזבח הפנימי מדם הפר והשעיר

לאחר שסיים הזאות אלו, מצינה התורה שיתרחק עוד מקדש הקדשים לכיוון פתח ההיכל עד שהוא מגיע בין הפתח למזבח הזהב – הפנימי, ואז שופך את דם השעיר שנשאר במזרק לתוך דם הפר שבמזרק השני, ושוב שופך מזה לזה כדי לערבב אותם היטב, ואחרי שהם מעורבבים טובל את אצבעו ונותן על ארבע קרנות מזבח הפנימי, מתחיל כמו בשאר הקרבנות במזרחית צפונית, אחריה צפונית מערבית, מערבית דרומית ודרומית מזרחית. וזה מה שנאמר ויצא – נוסף על מה שיצא קודם מקה"ק אל מול הפרוכת יצא עוד לכיוון פתח ההיכל, עד שיגיע אל המזבח אשר לפני ד', וכפר עליו – בנתינת דם, ומפרטת התורה ולקח מדם הפר ומדם השעיר – יחד מעורבים, ונתן על קרנות המזבח – באצבע, סביב – בכל ארבעת הצדדים.

הזאת דם הפר והשעיר על גג מזבח הפנימי

לאחר נתינות אלו מצינה התורה לפנות לצד את האפר שיש על גג המזבח מהקטורת של הבוקר, ולאחר שיתגלה הזהב של גג המזבח יזה שם באצבע עוד שבע פעמים מהדם המעורב שבמזרק. ומסיימת התורה שבהזאות אלו יכפר גם על המזבח ממה שטימאו בני ישראל בכניסת למשכן בטומאה.

לאחר הזאה זו יוצא מהיכל וביציאתו נפגש בתחילה בצד המערבי של המזבח החיצון, ושופך ביסוד שבצד זה את שירי הדם. (סה"כ הזאות ונתינות דם מקרבנות אלו = 44 כמנין ד"ס. 16 בקה"ק, 16 מול הפרוכת, 11 על מזבח הפנימי, והשיריים במזבח החיצון.)

ידיי שלישי ושילוח השעיר לעזאזל

וְכִלָּה מִכֶּפֶר – לאחר שסיים לכפר, אֶת הַקֹּדֶשׁ – קה"ק, וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד – בהזאות שמול הפרוכת, וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ – הפנימי, וְהִקְרִיב אֶת הַשְּׁעִיר הַחִי – יִקְרֵב אֶת הַשְּׁעִיר שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְהַשְׁאֵר חַי עַד שִׁישְׁתַּלַּח לְעִזְאֹזֶל, וַעֲשֵׂה עָלָיו סְמִיכָה בְּשֵׁתֵי יָדָיו, וַיִּתְּנָה עָלָיו אֶת עֲבִירוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּמוֹזֵד, וְכֵן אֶת הָעֲבִירוֹת שֶׁהֵם בִּמְרֹד לְהַכְעִיס וְהָעֲבִירוֹת שֶׁבְּשׁוֹגֵג, וְע"י הוֹיָדוֹ יִהְיוּ כָל הָעֲבִירוֹת מוֹנַחוֹת וְנִתְּנוֹת עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר, וְאִזּוֹ שִׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר ע"י אִישׁ עֲתִי – שֶׁמוֹכֵן לְזֶמֶן זֶה מִיּוֹם קוֹדֶם, שִׁקַּח אוֹתוֹ לְעִזְאֹזֶל שֶׁבְּמִדְבָּר, וְשֵׁם הוּא מִשְׁלַח אֶת הַשְּׁעִיר מִרֹאשׁ הָהָר, וּמֵת.

הַיּוֹדִי הַנִּזְכָּר שֶׁמִּתְּנָה הַכֹּהֵ"ג עַל שְׁעִיר זֶה, הוּא הַיּוֹדִי הַשְּׁלִישִׁי שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יָדוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם.

לאחר עבודות אלו מְצַוָּה הַתּוֹרָה בַּפְּסוּק כִּי וּבֹא אֶהְרֶן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד – לַקֹּדֶשׁ הַקְּדָשִׁים כְּדִי לְהוֹצִיא אֶת הַכֶּף וְהַמַּחְתָּה שֶׁהִשְׁאִיר שָׁם בְּכַנִּיסָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה לְהַקְטִיר אֶת הַקְּטוֹרֶת. חֲז"ל מְפָרְשִׁים שֶׁמִּקּוֹם דִּין זֶה אֵינוֹ לְאַחַר הָעֲבֹדוֹת שֶׁבַּפְּסוּקִים הַקּוֹדְמִים, אֲלָא מִקּוֹמוֹ לְאַחַר פְּסוּק כִּי דִּהִינּוּ רַק לְאַחַר הָעֲבֹדוֹת שֶׁבַּפְּסוּקִים הַבָּאִים, וּבִס"ד נַחֲזוֹר לַפְּסוּק זֶה לְאַחַר עֲבֹדוֹת אֵלּוּ.

טבילה ולבישת בגדי זהב, הקרבת העולות והקטרת החטאות

לאחר עבודות הדם ושילוח השעיר, פושט הכה"ג את בגדי הלבן וטובל כדי ללבוש את בגדי הזהב לצורך העבודות שעומד לעשות במזבח החיצון. טבילה זו היא טבילה שלישית ביום זה. לאחר שלבוש בגדי זהב, ולאחר שכבר יצא לפני כן מהיכל, עושה את עבודות ההקרבה של אילו ואיל העם ששניהם עולה, שוחט, זורק את דמם ומקטיר את כל איבריהם על המזבח כהלכות עולה. אח"כ מולח ומקטיר את אימורי פר החטאת שלו שעדיין לא הוקטרו אימוריו, וכן את אימורי שעיר החטאת של העם.

טבילה רביעית ולבישת בגדי לבן לכניסה לקה"ק

לאחר עבודות אלו, כאן מקומו של פסוק כג', כעת פושט את בגדי הזהב כדי ללבוש את בגדי הלבן לצורך כניסתו לקה"ק להוציא את הכף והמחתה, ולפני לבישתם טובל במקוה, וזו הטבילה הרביעית ביום זה.

לאחר יציאתו מקה"ק פושט את בגדי הלבן כמו שנאמר ופָּשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ, וְהִנִּיחָם שָׁם – ושם נשארים וגונים אותם, ואסור להשתמש בהם שוב בשנה הבאה.

דין טומאת המשלח את השעיר והשורף את החטאות (פסוק כו')

התורה מְצַוֶּה שהאיש שלוקח את השעיר אל הר העזאזל נטמא הוא ובגדיו וטובל את עצמו ואת בגדיו ואז יכול להכנס למחנה שכינה – למשכן וביהמ"ק.

כדין כל חטאת פנימית – שנתנו מדמה על מזבח הפנימי, ששורפים את כולה מלבד האימורים שמוקטרים, כך גם כאן צריך לשרוף את פר החטאת ואת שעיר החטאת מחוץ לעיר, ומְצַוֶּה התורה שהשורף את הפר והשעיר נטמא הוא ובגדיו ואחרי שיטבול יוכל לבוא למחנה שכינה.

מצות עינוי ביוה"כ, חובת התשובה, ודין השביתה ביום זה (פסוקים כט' – לא')

התורה מְצַוֶּה לענות את הגוף ע"י צום ביום כיפור, מכיון שביום זה ד' מכפר עלינו. ומסיימת התורה לפני ד' תטהרו – שכדי להטהר ולהתכפר מהעבירות אנחנו צריכים לחזור בתשובה לפני ד'.

עוד דין מְצַוֶּה התורה, שיום זה אינו כמו כל יו"ט שמותר במלאכת אוכל נפש אלא שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹן היא לָכֶם – שביתה גמורה.

דין סדר יוה"כ לדורות (פסוקים לב' – לד')

התורה מְצַוֶּה שכל כהן שיתמנה אחרי אהרן הכהן ע"י משיחה בשמן המשחה, או שיהיה "מרובה בגדים" דהיינו שילבש את שמונת הבגדים ועי"ז יתמנה להיות כה"ג, הוא יעשה בכל שנה ביוה"כ את סדר עבודות אלו, וילבש בגדי לבן, ויכפר על קה"ק בהזאות שבו ועל אהל מועד בהזאות שמול הפרוכת, וכן על המזבח בנתינות הדם שבו, ובדם הקרבנות ובידיו שעליהם יכפר על שבט הכהנים ועל כל עם ישראל.

ומלמדת אותנו התורה שכשהגיע יוה"כ לאחר שצויה ד', עשה אהרן את הכל כפי הציווי.

עונש איסור שחוטאי חוץ (פרק יז' פסוקים א' – ז')

עד לבגית המשכן היו עמ"י מקריבים את קרבנותיהם בכל מקום שרצו, ולצורך זה היו בונים במה שבה הקריבו את הקרבנות.

לאחר שנבנה המשכן צִוְּתָה התורה בפרשת ראה (דברים יב' פס' יג' – יד', פי"ח מעבודת הקרבנות ה"ג) שכל בהמה שהוקדשה לקרבן אסור לשחוט אותה מחוץ לחצר המשכן – העזרה. איסור זה אינו דִּקְא כשמקטירים את הקרבן מחוץ למחנה, אלא אפילו אם לאחר השחיטה יביאו את הקרבן לחצר המשכן להקטיר אותו במזבח החיצון – אעפ"כ אסור, כי גם על השחיטה עצמה יש מצוה לעשותה רק בעזרה.

כמו"כ אין הבדל באיסור זה אם שוחטים במחנה או מחוץ למחנה אלא בכל אופן ששוחטים מחוץ לעזרה עוברים על האיסור.

כעת מְצִיָּה ד' את משה לצוות לעם ישראל, שהעובר על איסור זה ושוחט מחוץ למחנה, נחשב כאילו שפך דם של אדם, ונענש בעונש כרת.

ומכִּינן שרוב הקרבנות שהביאו עמ"י היו קרבנות שְׁלָמִים – כי בקרבן זה גם הבעלים מקבלים מהבשר, לכן מוזכר בפסוק שמטרת האיסור הוא כדי שאת הקרבנות שהיו רגילים עם ישראל עד עכשיו להקריב בשדה בכל מקום שרצו, יביאו מעכשיו אל חצר המשכן להקריבם לשלמים, ושם יעשה הכהן את עבודות הקרבן.

ומלמדת אותנו התורה סיבה לאיסור זה, כדי שעם ישראל לא ימשיכו להקריב את קרבנותיהם לשדים, כפי שהיו רגילים לעשות כשהקריבו בשדה, בהיותם בְּמִצְרַיִם.

עונש איסור הקטרה מחוץ למחנה (פסוקים ח' – ט')

איסור נוסף צִוְּתָה התורה בפרשת ראה לגבי עֲשֵׂית הקרבנות מחוץ לעזרה, והוא, שאסור להקטיר את איברי ואימורי הקרבנות מחוץ לחצר המשכן. גם איסור זה הוא דבר נפרד ואינו תלוי בשחיטה, אלא אפילו כששחט בחצר המשכן ולא עבר על האיסור של שחיטה בחוץ בכל זאת יש חיוב שגם ההקטרה תהיה בפנים.

כעת מְצִיָּה ד' את משה ללמד את עם ישראל, שהעובר על איסור זה ומקטיר מחוץ למחנה, נענש בעונש כרת.

עונש איסור אכילת דם וסיבה לאיסור זה (פסוקים י' – יב')

בפרשת ויקרא (פ"ג פסוק יז') ובפרשת צו (פ"ז פסוק כו') למדנו את צִוּוֵי התורה שיש איסור לאכול דם של בעלי חיים, כעת מלמדת אותנו התורה שהעובר על איסור זה ואוכל דם, אע"פ שהוא מבהמת חולין שלא הוקדשה לקרבן, נענש בכרת.

ומלמדת אותנו התורה גם סיבה לאיסור זה, שמכיון שהנפש – החיות של הברואים תלויה בדם, וד' צִוָּה לתת מדם הבהמות על המזבח כדי לכפר על האדם, כי הדם שהוא נפש הבהמה מכפר על נפש האדם בזה שהוא מוקרב על המזבח, לכן צִוָּה ד' שכל יהודי או גר לא יאכלו דם, כי הדם של כל בעלי החיים הובדלו להיות שייכים לד', ולא לאכילה. וזה מה שנאמר כי נֶפֶשׁ הַבְּשָׂר – הנפש של כל הברואים שהם בשר, בָּדָם הוּא – תלויה בדם, וְאֲנִי נִתְּנִיו לָכֶם – צִוִּיתִי לתת ממנו בשבילכם על המִזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם, כִּי הָדָם – שבו תלויה הנפש, הוּא בְּנֶפֶשׁ – על הנפש, יְכַפֵּר. עַל כֵּן אִמְרָתִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם, וְהָגַר הָגַר בְּתוֹכְכֶם לֹא יֹאכַל דָּם.

מצות כיסוי הדם (פסוקים יג' – יד')

מחמת איסור אכילת דם מִצְוָה התורה מִצְוָה נוספת שהיא מִצְוָה עֲשֵׂה, שאדם ששוחט חיה או עוף צריך לכסות את הדם היוצא ממנה, בעפר. את סיבה זו למצות כיסוי הדם – בגלל שיש בו איסור וחיוב כרת, מפרשת התורה לאחר המצוה. (והטעם שצִוָּתָה התורה את מִצְוָה הכיסוי רק בחיה ובעוף, משום שאת רוב הבהמות ניתן להקריב – ובקרבן לא מכסים את הדם, אבל בעופות שרק שני סוגים מהם ניתן להקריב וכן בחיות שאין בהם אפילו אחת שכשרה לקרבן, בהם צִוָּתָה התורה את מִצְוָה כיסוי הדם.)

דין טומאת נבלת עוף טהור בבית הבליעה, וחיוב כרת בכניסה למקדש בטומאה

(פסוקים טו' – טז')

בפרשת שמיני למדנו את דיני טומאת נבלת בהמה טהורה, שכל בהמה שמתה בלי שחיטה או בשחיטה פסולה, נבלתה מטמאת אדם במגע, ובמשא גם את בגדיו. ובאופן שנשחטה כדין, הותרה בשחיטה זו מדין נבלה ואין גופה המת מטמא.

דין זה שבשמתה ע"י שחיטה גופה אינו נעשה טמא, הוא אפילו באופן שגופה אינו מותר באכילה, וכגון שנמצאה טריפה – שהיה בה מום פנימי או חיצוני שמחמתו אינה יכולה לחיות למשך זמן, אעפ"כ אין בה טומאה.

כעת מִצְוָה התורה, שגם עוף טהור נבלתו מטמאת אדם ובגדיו, אבל רק ע"י אכילת בשרו ולא ע"י מגע או משא. טומאה זו נקראת טומאה בבית הבליעה, משום שכל פעולות האכילה והלעיסה עד הבליעה אינם נקראות בשם אכילה והאדם אינו נטמא על ידו.

בתוך דין טומאה זה מזכירה התורה גם אופן של אכילת טריפה, ואופן זה צריך ביאור. שהרי בודאי מדובר כשאכל אותה לאחר מיתתה, ובודאי לא מדובר כשנשחטה – כי אז

בטל ממנה דין נבלה, אלא מוכרח לפרש שמדובר במקרה שלא נשחטה, וא"כ דינה ככל בהמה שמתה שיש לה דין נבלה ואין הבדל בסיבת המיתה אם זה מחמת מום פנימי או סיבה אחרת, ולשם מה הזכירה התורה בנפרד אופן זה שמתה מחמת טריפותה. ומבארים חז"ל, שטריפה שהוזכרה בפסוק באה ללמד אותנו לפרש שמדובר כאן על עוף טהור, כי הרי התורה לא פירשה בפסוק באיזה עוף מדובר, אבל לצורך זה הזכירה התורה טריפה כדי לרמוז שמדובר בעוף כזה שיש הבדל בדיניו בין אם הוא טריפה או לא – שזהו עוף טהור, שכשהוא טריפה הוא אסור באכילה וכשאינו טריפה הוא מותר, אבל בעוף טמא אין שום הבדל – לא באיסור אכילתו ולא בדין טומאתו – בין אם הוא טריפה או לא.

לאחר דין הטומאה מְצוּה התורה שאם הטמא לא יטהר את בגדיו ואת גופו, יתחייב בעונש כרת. ובודאי שאין על האדם עונש כזה על שלא טיהר את עצמו, אלא מדובר באופן שנכנס בזמן זה לבית המקדש, ועל זה מְצוּה התורה כאן שנענש בכרת. עונש כרת זה הוא רק על הכנסת גופו, אבל על הכנסת בגדיו הטמאים אינו חייב כרת אלא רק מלקות.

איסורי עריות מחמת קרבה (פרק יח' פסוקים א' – יח')

ד' מצוה את משה לצוות לעם ישראל את איסורי עריות, ולפני ציווי זה יקדים ויאמר להם בשם ד', ד' הוא אלוקיכם – ועליכם לקיים את מצוותיו.

לפני שמפרטת התורה את פרטי איסורי עריות, מקדימה התורה שאנשי ארץ מצרים שבה גרו עם ישראל הם פרוצים מאד בדברים אלו ואסור לעשות כמעשיהם, וכמו כן אנשי ארץ ישראל שאליה ד' מביא את עם ישראל הם פרוצים יותר מאנשי מצרים ואסור לעשות כמעשיהם, ולא להתנהג כפי חוקיהם וסדרי ההתנהגות שהם מתנהגים בהם.

אח"כ מוסיפה התורה ומְצוּה, שהנהגת עם ישראל תהיה בקיום המצוות שנקראות 'משפטים' – שיש בהם הסבר שכלי, וכן בשמירה על קיום המצוות שנקראות 'חוקים' – שהם גזירת המלך ולא נאמר ההסבר שלהם, וכולם ציווי ה'.

ומסיימת התורה, שע"י שמירת החוקים והמשפטים זוכים לחיות חיים נצחיים בעוה"ב, וד' שהוא מְצוּה אותנו על המצוות הוא נאמן לקיים את דבריו ולשלם לעושי רצונו.

את הנשים האסורות בנישואין מחמת קרבה, מגדירה התורה כלפי האנשים שהן אסורות עליהם – "שֶׁאֵר בֶּשֶׁר", דהיינו שיש ביניהם קרבת בשר ע"י הקרבה המשפחתית שיש ביניהם.

שם נוסף שיש בלשון התורה הוא, שאשה האסורה בנישואין נקראת "ערוה", ופירוש מילה זו הסברנו – דבר מכוסה, וכמו שאמר יוסף (בראשית מב'–ט') "ערוה הארץ באתם לראות", והכונה, שאשה זו מכוסה מאדם זה ואסורה לו. ומכיון שדבר זה נקרא ערוה, לכן ציווי התורה על איסורי הנישואין נאמר בלשון לא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּהָ.

בכל איסורי הנישואין של נשים שקרבתם לאיש שאסורות עליו נוצרה רק ע"י נישואיהן, (כגון בת אשתו – אדם שנשא אשה ויש לה בת מנישואין קודמים), צייתה התורה שהאשה נשארת באיסורה גם לאחר שמת האדם שעל ידו נוצר הקשר ביניהם, מלבד האיסור של שתי אחיות שפירשה בו התורה שאסור לאדם לשאת את אחותה של אשתו רק בזמן שאשתו בחיים, אבל לאחר מיתת אשתו מותר.

וישנו עוד אופן שתהיה בו אפשרות לאדם לשאת אשה שהיתה אסורה עליו קודם, וזהו במקרה שאדם מת בלי ילדים ויש לו אח מאביו, שאז מוטלת על אח זה מצוה לייבם – לשאת את אלמנת אחיו כדי לקיים את ביתו, אבל ההיתר של אופן זה לא הותר בתוך ציווי האיסור אלא צייתה אותו התורה בנפרד במצות יבום. מס' האופנים שאסורים מחמת קרבה ומוזכרים בפסוקים במפורש או נכללים בפסוק, הם שנים עשר, ומהם יש שנים שהתורה מזכירה אותם פעמיים כדי ללמד בזה חידוש נוסף. ואלו הם האיסורים:

1. אסור לאדם להתחתן עם אשת אביו, אע"פ שאינה אמו. מכיון שהקרבה בין אדם זה לאשה זו הוא ע"י נישואיה לאביו, לכן נקרא איסור זה בפסוק עֲרוֹת אָבִיךָ.

[בפסוק ח' נאמר עֲרוֹת אִשְׁתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה, וזו פעם שניה שנאמר האיסור של אשת אביו. פסוק זה נאמר כדי להוסיף שאיסור אשת אביו נשאר גם לאחר שאביו מת, ומזה אנו יודעים גם לשאר העריות המוזכרות בפסוקים אלו].

2. אסור לאדם להתחתן עם אמו.

3. אסור לאדם להתחתן עם אחותו, גם אם היא אחותו רק מאביו או רק מאמו, ובודאי באופן שהיא אחותו גם מאביו וגם מאמו.

באיסור זה מוסיפה התורה, שזה בין אם אחות זו נולדה לאביו מאשה שמותרת לו ובין אם נולדה מאשה שאסורה לו, וזה מה שנאמר בפסוק מוֹלֶדֶת בֵּית – שנולדה מאשה שמותר לאביו לקיים ולהשאיר אותה בביתו, או מוֹלֶדֶת חוץ – שנולדה מאשה שאביו מחוייב להוציאה מביתו מחמת שאסורה עליו.

[בפסוק יא' נאמר עֲרוֹת בֵּת אִשְׁתְּ אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הוּא, וזו פעם שניה שנאמר האיסור של אחותו. פסוק זה נאמר כדי ללמד במילים "אשת אביך"

שאחותו זו אסורה רק באופן שנולדה מאשה שנקראת "אשתו" של האבא – דהיינו יהודיה, אבל לא באופן שנולדה מאשה גויה או שפחה.]

4. אסור לאדם להתחתן עם נכדתו, בין אם היא בת בנו ובין אם היא בת בתו. באיסור זה כלול האיסור להתחתן עם בתו, כי אם בתה אסורה עליו, בודאי היא עצמה.

5. אסור לאדם להתחתן עם אחות של אביו. על אופן זה נאמר בפסוק שָׁאֵר אָבִיךָ הוּא – יש בינה לבין אביך קרבת בשר.

6. אסור לאדם להתחתן עם אחות אמו.

7. אסור לאדם להתחתן עם אשת דודו (- אחי אביו או אמו), ומסיימת התורה הַדָּתָךְ הוּא – דינה כמו אחות אביך ממש.

8. אסור לאדם להתחתן עם כלתו – אשת בנו. ופירוש הפסוק הוא, שבנוסף על איסור אשת איש שיש בה יש גם איסור בגלל שהיא כלתו. וכן אפילו אם כבר אינה אשת איש – כגון שמת בעלה, אעפ"כ אסורה משום שהיא כלתו.

9. אסור לאדם להתחתן עם אשת אחיו.

10. אסור לאדם להתחתן עם אשה וגם עם בתה, ואיסור זה נקרא בלשון חז"ל "בת אשתו". באיסור זה כלול גם אם נשא את שתייהן בסדר ההפוך, קודם את הבת ואח"כ את אמה שהיא חמותו. איסור זה הוא החלק הראשון של פסוק יז.

11. אסור לאדם להתחתן עם נכדת אשתו, בת של בנה או בת של בתה. וזה מה שנאמר בהמשך פסוק יז, אֶת בֵּת בְּנֵה וְאֶת בֵּת בָּתָה לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עִרְוָה, שְׁאֵרָה הֵנָּה – שְׁאֵרוֹת יֵשׁ בִּינֵיהֶם, קְרוֹבוֹת הֵם אֶחָת לַשְּׁנִיָּה (- אֲשֶׁתָּךְ וּנְכֻדָּתָה), וְזֶמָּה הוּא – מַחֲשֶׁבֶה זֶה לַשָּׂאֵת אֶת שְׁנֵיהֶם (וְזֶמָּה מִלִּשׁוֹן זֹמָם – חוֹשֵׁב), הִיא מַחֲשֶׁבֶת עֲבִירָה. גַּם אִיסוּר זֶה כּוֹלֵל בְּתוֹכּוֹ אֶת הָאוֹפֵן שֶׁנִּשְׂאָה אֶת שְׁתֵּיהֶן בְּסֹדֶר הַהֶפְכוֹ, קֹדֶם אֶת הַנְּכֻדָּה וְאַח"כּ אֶת סִבָּתָה.

12. אסור לאדם לשאת את אחות אשתו כל זמן שאשתו בחיים. וכך נאמר איסור זה בפסוק: וְאִשָּׁה אֶל אֲחֻתָּה – עם אחותה, לֹא תִקַּח, לְצֶרֶר – לעשות אותן צרות זו לזו – ששתייהן נשואות לאיש אחד, לְגִלּוֹת עִרְוָתָה – להתחתן עם השנייה באיסור, עָלֶיהָ – נוסף על הראשונה, בְּחַיָּיהָ – כל ימי חייה הראשונה.

שאר איסורי נישואין שאינם מחמת קרבת בשר, ואיסורים נוספים (פסוקים יט' – כג')
בפסוקים אלה מצוה התורה איסורי נישואין נוספים, וביניהם נכלל איסור נוסף שאינו בענין נישואין אבל גם הוא ממנהגי העמים שהיו לפני עמ"י בארץ ישראל.

ואלו הם:

13. אסור לאדם להתחתן עם אשה שהיא טמאה בטומאת נדה. איסור זה אינו רק בימי נדתה, אלא אפילו לאחר שהסתיימו שבעת ימי הטומאה, כל זמן שלא טבלה נשאת טמאה בטומאה זו (אפילו שנים רבות).

14. אסור לאדם להתחתן עם אשת חבירו – אשה שנשואה לאדם אחר, שבנישואין אלה הוא מטמא את עצמו.

15. אסור לאדם למסור מבניו להעביר אותם לכבוד עבודה-זרה ששמה מלך – שהיו עושים לפניו שני מדורות אש וביניהם היו מעבירים את הבנים, והיו נשרפים שם. ומסיימת התורה, וְלֹא תַחֲלִיל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ – לבזות את שם ד' ולעשות אותו כמו חולין, אֲנִי ד' – שנאמן ומקיים את דברי להעניש את החוטאים.

16. אסור לאדם להתחתן עם זכר.

17. אסור לאדם להתחתן עם בהמה ולהטמא על ידי זה, וכן לאשה אסור לשים את עצמה עם בהמה שתתחתן איתה, מעשה זה הוא דבר מאוס וזנות.

אזהרת התורה שלא לעשות מעשים אלה שלא תקיא אותנו הארץ, וציווי לבי"ד לשמור את קיום ציוויים אלה (פסוקים כד' – ל')

התורה מזהירה שלא נטמא את עצמנו במעשים אלה, כי כל הגויים שהיו לפנינו טמאו את עצמם בדברים אלה וטמאו בזה את הארץ וד' העניש אותם על העברות שעשו עליה, שהארץ הקיאה אותם ונעזבו ממנה.

ומִצְוֶה התורה שאנחנו נשמור את החוקים והמשפטים ולא נעשה אפילו אחת מכל מעשים אלה שהם מתועבים, כי מעשים אלה מטמאים את הארץ כפי שנטמאה כשהעמים שגרו לפנינו בארץ ישראל עשו אותם, וע"י זה נזכה שהארץ לא תקיא אותנו כמו שהקיאה את העמים שלפנינו.

לאחר הציווי הכללי לעם ישראל שלא לחטוא כדי שלא יפלטו מארץ ישראל, מִצְוֶה ומזהירה התורה את כל יחיד ויחיד, שכל העושה איזה מעשה מאלו המעשים המתועבים יענש בעונש כרת.

ומסיימת התורה בציווי לבית-דין, (בפסוק ל') שישמרו את משמרת ד' לצוות את העם ולהזהיר שלא לעשות כפי המנהגים המתועבים שנעשו בארץ לפני שהיו בה עם ישראל, ואם באמת לא יִטְמְאוּ במעשים אלה אז ד' הוא אלוקיהם ומשרה את שכינתו עליהם.

פרשת קדושים

פרק יט'

הקב"ה מְצַוֶּה את משה רבינו לאסוף את כל עם ישראל יחד ולצוות להם את המצוות שבפרשה זו, מכיון שיש בין מצוות אלה הרבה מהמצוות החמורות שבתורה. בפרשה זו ישנם מצוות רבות ועוד כמה דינים, ולתועלת הסדר והזכרון חילקנו כל חלק לנושא בפני עצמו. את המצוות עצמם סידרנו במספר רצוף מתחילת הפרשה ועד סיום הענין.

מצוות קדושה (פסוק ב')

1. לפני ציווי המצוות, מְצַוֶּה ד' שעם ישראל צריכים להיות קדושים ולהרחיק את עצמם מהעבירות, ולהדמות לקב"ה שהוא קדוש. המצוות שְׁנָאֵמַר בהם ציווי לעשות מעשה הם מצוות עשה, והמצוות שְׁנָאֵמַר בהם לא לעשות מעשה הם מצוות לא תעשה. בהרבה מהמצוות מסיימת התורה את הציווי במילים "אני ד' אלוהיכם", לומר שד' הוא נאמן לשלם שכר למקיימי המצוה או להעניש את מי שאינו מקיים את המצוה. בחלק מהמצוות פירשו חז"ל שיש בזה דבר נוסף, והוא, שבמצוות שאדם עלול לחשוב שאין אפשרות להעניש עליהם כי העבירה היא בלב, בהם מוסיפה התורה שד' יודע גם מה שבלב האדם ומעניש ע"ז.

מצוות שבין אדם למקום (ג' – ח')

2. לִירֵאָה מאב ואם. בפרשת יתרו – בעשרת הדברות – צִוְּתָה התורה את מצוות כיבוד, בפסוק זה מְצַוֶּה התורה את מצוות יראה. והנהגות היראה שבהם אדם צריך להתנהג כלפי אביו ואמו הם, שלא ישב במקומם ולא יסתור את דבריהם וכו'. לשמור את השבת.

3. [חז"ל דרשו את הסיבה שזה סמוך למורא אב ואם, שזה כדי לצוות שהחובה לקיים את ציווי האב והאם אינה דוחה את מצוות השבת ושאר מצוות התורה].
4. לא לפנות אפילו בלב לחשוב לעבוד עבודה זרה. בלשון הפסוק נקראים הכוחות או הפסלים שאנשים עובדים להם עבודה זרה – "אלילים", והכונה מלשון אֵל – לא, שדברים אלו אין בהם בכלל כח לעשות טוב או רע למישהו.

5. לא לעשות פסל אפילו בשביל אנשים אחרים, ולא לעשות פסל לעצמנו אפילו ע"י אנשים אחרים. וזה מה שנאמר בפסוק וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה – אלהים שנוסכים אותם, שמתכינים את החומר ומוזה יוצרים צורת פסל, לא תַעֲשֶׂוּ – אפילו לאחרים, וכן לָכֶם – לא תעשו, אפילו ע"י אחרים.

6. לחשוב בזמן ארבעת העבודות (שחיטה קבלה, הולכה וזריקה) שעושים בקרבן שלמים ובשאר הקרבנות, מחשבות נכונות שעל ידם יעלה הקרבן לרצון בשבילנו. וזה מה שנאמר לְרָצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ.

ציווי זה הוא מצוה עשה נוספת מלבד המצוה לא – תעשה שציוותה התורה בפרשת צו שלא לחשוב מחשבה שפוסלת את הקרבן, וכפי שנאמר שם (פ"ז פס' יח') לֹא יִחָשֵׁב לוֹ – שאסור לחשוב לאכול את הקרבן לאחר הזמן.

ומפרטת התורה את המחשבה הנכונה שאותה צריך להתכונן בזמן עשיית העבודות, בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל וּמִמָּחֳרָת – שיתכונן לאכול את הקרבן ביום הקרבתו וביום שלמחרת, ובלילה שבין שני לילות אלו. וכפי שלמדנו כבר בפרשת צו, שזהו הזמן שהתורה מְצַוָּה לאכילת קרבן שלמים.

ומסיימת התורה וּמִצָּחָה, וְהַנּוֹתֵר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי – אם (אע"פ שהתכונן לאכול בזמן הנכון, בכל זאת) נשאר חלק מהבשר בזמן שקיעת החמה של היום השני שזה תחילת היום השלישי, דינו של בשר זה, בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף – שורפים אותו בבוקר היום השלישי.

עוד מְצַוָּה התורה בענין זה, את דינו של קרבן שחשבו בזמן עבודותיו מחשבה פסולה. וְאִם הָאֵכָל יֹאכַל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי – אם חשבו בזמן עבודות הקרבן לאכול אותו אחרי תחילת היום השלישי, פְּגוּל הוּא – מתועב, לֹא יֵרָצָה – ואינו עולה לרצון.

[מכיון שכבר בפרשת צו נאמר שמחשבת 'חוץ לזמנו' עושה את הקרבן פיגול, א"כ פסוק זה מיותר, ופירושו חז"ל שפסוק זה בא ללמד שגם מחשבת 'חוץ למקומו' פוסלת את הקרבן, אבל באופן כזה אין חיוב כרת על אכילתו].

לאחר דין זה חוזרת התורה לפרש את דינו של אדם שיאכל מבשר שנשאר בסוף זמן האכילה ויש לו דין נותר. וְאֵכָלוּ – והאוכל בשר נותר, עֲוֹנוֹ יִשָּׂא – יסבול את עונו ויענש, כִּי אֵת קֹדֶשׁ ד' חָלַל – כי חלל את הקרבן הקדוש לד', וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ – חייב כרת.

מתנות עניים (ט' – י')

7. לא לגמור בזמן קצירת השדה והכרם גם את פינותיהם, אלא להשאיר את הצומח בהם. [ובהמשך מְצַוָּה התורה בשביל מי משאירים את זה].

8. לא לאסוף את לָקַט הקציר. ופירשו חז"ל, שהכונה לשיבולים בודדות שנופלות מיד הקוצר בזמן הקצירה עצמה, שצריך להשאיר אותם שם. ומספר השיבולים הנופלות שצריך להשאירם, אחת או שתיים, אבל אם נפלו שלש אינן נקראות לקט ויכול לקחתם.

9. לא לקחת את עוללות הכרם. ופירשו חז"ל, שעוללות זה אשכולות ענבים שיש בהם רק ענף מרכזי שלא יוצאים ממנו ענפים לצדדים כמו באשכול רגיל, והענבים שיוצאים מענף מרכזי זה גם הם אינם צפופים ולא שוכבים אחד על השני כמו באשכול רגיל. ובלשון חז"ל, "שאיין לו לא כתף ולא נטף", כתף נקראים הענפים שיוצאים לצדדים (כמו כתפיים שפונות לצדדים), ונטף נקראים הענבים הנוטפים ונשענים כלפי מטה על הענבים שתחתיהם.

אשכול זה נקרא עולל ע"ש קטנותו, כמו תינוק קטן שנקרא עולל.
10. לא לקחת את פֶּרֶט הכרם. פֶּרֶט הם ענבים בודדים שנפלו בשעת הבצירה, וזו מצוה בכרם שהיא שוה בדיוק למצות לקט בשדה. גם פרט הם כשנפלו אחד או שנים, אבל אם נפלו שלש אינם נקראים פרט ויכול לקחתם.

11. להשאיר לעני ולגר צדק את הפאה והלקט, העוללות והפרט, שיקחו אותם לפרנסתם.

מצוות ואיסורים בממון, ואיסור שבועת שקר ('א' – יג')

12. לא לגנוב ממון. [שם גניבה הוא באופן שגונב כשלא רואים].

13. א. לא לשקר ולהכחיש שיש בְּיָדֵינוּ ממון של אחרים.

האופנים שבהם יש ממון של אחרים ביד האדם, הם כפי שפירטה התורה בפרשת ויקרא:
1. פקדון, 2. שותפות לשם עסק, 3. גזל שגזל מחבירו, 4. שכר עבודה שלא שילם לחבירו על שעבד בשבילו, 5. אבידה שמצא והיא של חבירו.

14. ב. לא להשבע בשקר על הכחשת ממון זו.

בפרשת ויקרא למדנו את ציווי התורה שאדם שמכחיש שיש בידו ממון ונשבע על זה, חייב לשלם לחבירו את סכום הכסף ועוד חומש, ולהביא גם אשם גזילות, אבל לא נאמר שם האיסור לשקר ולהשבע על ממון – שעל איסור זה הוא מתחייב בקרבן, וכאן מְצַוֶּה התורה איסור זה.

15. לא להשבע בשקר באחד משמותיו של ד', ומי שנשבע מחלל בזה את שם ד'.

16. לא למנוע ולעכב לפועל שעשה בשבילנו עבודה, את השכר שמגיע לו על עבודתו. מניעה זו נקראת בלשון הפסוק עוֹשֶׁק. (גם בענין אשם גזילות בפרשת

ויקרא, במקרה של עיכוב שכר פעולה (שהמעביד מכחיש את החוב) נאמר או עֲשֵׂךְ אֶת עֲמִיתוֹ).

17. לא לגזול ממון. [שם גזילה הוא באופן שחוטף מחבירו כיום ובזמן שרואים].
18. לא לעכב שכר עבודה של פועל למשך כל הלילה עד הבוקר, אלא לשלם לו עד לפני עלות השחר.

שכיר זה שהתורה מְצַוָּה לשלם לו עד עלות השחר, הוא שכיר יום שסיים את עבודתו לאחר תחילת הלילה, וזמן התשלום הוא עד סוף הזמן שבו סיים את עבודתו, דהיינו עד סוף אותו הלילה. ובשכיר שסיים ביום, זמן התשלום הוא עד סוף אותו היום.

מצוות שבין אדם לחבירו (יד')

19. לא לקלל אדם, ואפילו חרש שאינו שומע ואינו יודע כשמקללים אותו.
20. לא לתת לאדם עצה שאינה טובה בשבילו שיִכָּשֶׁל בה. עֹר שְׁנֵאמַר בַּפֶּסוּק אינו דוקא עֹר ממש, אלא כל אדם נקרא עֹר באותם הדברים שאינו יודע בהם כראוי ועלול לטעות בהם.
התורה מסיימת וַיֵּרֶא אֶת מַאֲלֵהֶיךָ אֲנִי ד', ופירשו חז"ל שאדם מסוגל לחשוב שאין מי שיודע אם הכונה שלו בזה להכשיל את המתיעץ או לא, ועל זה מזהירה התורה שד' יודע את המחשבות.

מצוות הדיינים (טו')

21. לא לקלקל ולענות את הדין.
22. לא לַנִּשְׂאָ וּלְהַחֲשִׁיב את העני ולזכות אותו שלא כדין בגלל עָנִיו.
23. לא לכבד ולהחשיב את העשיר ולזכות אותו שלא כדין [כדי שלא יתבייש].
24. לשפוט ולדון דין אמת. [וחז"ל דרשו מפסוק זה מְצַוָּה גַם לְכָל יָחִיד לִשְׁפוֹט וּלְדוֹן את מעשי זולתו לטוב ולשייך אותם לכף הזכות].

מצוות נוספות שבין אדם לחבירו (טז' – יח')

25. לא לספר לאחרים דבר שאדם דיבר על חבירו, או כל דבר רע ולשון הרע על יהודי. שם רכיל הוא מחמת הדמיון לרוכל שהולך ממקום למקום וקונה דברים כדי למכור לאחרים במקום אחר.
26. לא לעמוד בלי לעשות כלום, בזמן שיהודי בסכנה ואפשר להצילו.

27. לא לשנוא יהודי בלב – בלי לומר לו, אלא אם יש סיבה לשנאה מחמת דבר רע שנעשה לנו על ידו – חייבים לומר לו, וכמו שנאמר בהמשך הפסוק הִזְכַּח תִּזְכִּית אֶת עַמִּיתְךָ, אבל אם לא אומרים לו – חייבים לעקור את השנאה מהלב.
28. להוכיח יהודי אם הוא עובר עבירה, אבל לא תִּשָּׂא עָלָיו – לא לסבול בשבילו, חֲטָא – איסור של מלבין פני חברו, אלא צריך להזהר שלא נבייש אותו בזמן זה, ולכן צריך להוכיחו רק בפניו ולא בפני אחרים.
29. לא לנקום ביהודי. והדוגמה שנתנו חז"ל לנקימה, שראובן מבקש משמעון להשאיל לו כלי והוא מסרב, ולמחרת כששמעון מבקש מראובן גם הוא מסרב, ואומר, 'כמו שלא השאלת לי, כך אני איני מסכים להשאיל לך'.
30. לא לשמור את השנאה ליהודי. והכונה, שלא נזכור בליבנו את השנאה ואת הדבר הרע שעשה לנו חברנו. ונתנו חז"ל דוגמה, שביום השני מסכים ראובן להשאיל לשמעון, אבל זוכר לו את סירובו מאתמול ואומר 'אע"פ שאתה לא השאלת לי, אינני עושה כמוך אלא אני מסכים להשאיל לך'.
31. לאהוב את חברנו כמו שאנו אוהבים את עצמנו, בשלימות.

איסורי כְּלָאִים (יט')

- את איסורי כְּלָאִים מתחילה התורה בציווי לקיים את החוקים שד' ציוה, שהם המצוות שאיננו יודעים את טעמם, והם כמו גזירת המלך שאנו מקיימים אותם מחמת ציווי 'אע"פ שאיננו מבינים.
32. לא לחתן את הבהמה שלך באופן שיהיה מזה כְּלָאִים – תערובת של שני מינים שונים של בעלי חיים ביחד, כגון סוס עם אתון.
33. לא לזרוע את השדה שלך באופן של כְּלָאִים – תערובת של שני מינים שונים של זרעים, ביחד.
34. לא ללבוש בגד שעשוי משני מינים שונים ביחד, אבל לא כל תערובת של שני מינים אלא רק באופן שהוא עשוי משעטנז – תערובת צמר ופשתן ביחד.

דין אשם שפחה חרופה (פסוקים כ' – כב')

בפרשת משפטים למדנו את דין עבד עברי, שזה יהודי שגנב כסף ונמכר ע"י ב"ד ליהודי אחר, ובכסף שקיבלו תמורתו פרעו את חובו.

כפי שלמדנו, לגבי כל הדינים הוא ככל יהודי אחר, מלבד לגבי דין אחד שבו הוא יורד בדרגתו, וזהו לגבי לחיות עם שפחה שאינה יהודיה, שמותר לאדון שלו למסור לו שפחה גויה – כנענית ששייכת לאדון, כדי שילדו ממנה ילדים שיהיו שייכים לאדון.

יש בתורה דין אחר של עבדות (שנלמד בס"ד בפרשת בהר), שהוא דין עבד כנעני ושפחה כנענית. שפחה כזו ועבד כזה הם גויים שנקנו ע"י יהודי, ולגבי המצוות יש להם קצת דינים כמו של יהודי – שהם חייבים בחלק מהמצוות.

שפחה כנענית כזו נחשבת כרכוש האדון, וכל דבר שעושה או אבידה שמוצאת שייכים לאדון. כמו שהזכרנו בדין עבד עברי, מותר לאדון ששפחה זו שייכת לו למסור אותה לעבד עברי שיש לו כדי שיקלו לו ממנה ילדים, וילדים אלו יהיו שייכים לו כמות. דין זה שמותר לעבד העברי לחיות איתה, הוא לא מחמת שהיא נחשבת יהודיה ממש, אלא זה רק מחמת ירידתו של העבד בדרגה – שמחמת זה האדון יכול למסור לו אותה, ולכן גם כשחי איתה אינה נחשבת אשת איש ואינה צריכה לקבל ממנו גט כדי להתחתן עם עבד אחר, אלא ברגע שנפרדו היא מותרת לעבד אחר, כדין כל גויה שבעלה נפרד ממנה.

גם אם יתחתן איתה יהודי אחר בזמן שהיא מיוחדת לעבד העברי, לא יענש יהודי זה כמו אדם שהתחתן עם אשה נשואה ועבר על איסור אשת איש, מכיון שלגבי זה היא גויה ואינה נחשבת אשת איש כלפי יהודים.

כמו כן, מכיון שאינה יהודיה גמורה מותר לה גם להתחתן עם גוי, ולכן מותר לאדונה גם לתת אותה לעבד גוי – כנעני, בגלל שאינה יהודיה לגמרי.

כל הדינים הנזכרים הם בזמן שהיא שפחה ושייכת לאדון, אבל ברגע שהאדון מוציא אותה לחפשי ומשתחררת, היא נעשית יהודיה גמורה ככל אשה יהודיה שצריכה להתחתן בחופה וקידושין, וכדי להיות מותרת לאחרים צריכה לקבל גט מבעלה, ואסור לה לחיות עם גוי או עם עבד כנעני מכיון שאינו יהודי כמות.

האפשרויות שעל ידם היא משתחררת, הם שתיים. או ע"י שהאדון נותן לה שטר שחרור שדומה לגט שכתוב בו "הרי את בת חורין הרי את לעצמך" וכו', או ע"י שמישהו פודה אותה מהאדון תמורת סכום כסף שהוא מסכים לשחרר אותה תמורתו.

בשפחה כנענית זו, יתכן שיהיה מצב שהיא חצי גויה – שפחה, וחצי יהודיה. אופן זה יתכן ע"י שהאדון מת והיא עברה בירושה לשני בנים, ואז שחרר אותה אחד מהם. באופן זה יהיה לה בחציה המשוחרר דין של יהודיה, ובחציה השני שעדיין היא שייכת לאדון שלה יהיה לה דין שפחה. במצב זה היא עדיין יכולה להתחתן עם עבד עברי – כי גם לחציה היהודי מותר להנשא לעבד כזה, אבל נאסר עליה להתחתן עם עבד כנעני בגלל שלחציה היהודי אסור להתחתן עם עבד גוי כזה. כמובן שבשביל להתחתן במצב זה עם עבד עברי תצטרך להתקדש על ידו בחופה וקידושין, בשביל שתהיה אשתו גם בחציה היהודי.

בפסוקים אלו מציגה התורה את דין שפחה זו במצב שהיא חצי שפחה וחצי בת חורין ונמסרה ע"י האדון לעבד עברי, וכדי שגם בחציה השני – היהודי תחשב אשתו קידש אותה העבד בכסף כמו כל יהודי שמקדש את אשתו. לאחר שקידש אותה העבד,

התחתן איתה יהודי אחר בהסכמתה, ולצורך הסבר המקרה נקרא לבעל שני זה מעכשיו 'הבועל'.

ומצוה התורה, שמכיון שהיא אינה יהודיה גמורה, לכן אין על מעשה זה עונש מיתה כמו כל אשת איש, אלא היא תענש במלקות, והוא צריך להביא לכפרתו איל (=כבש בשנתו השניה) לקרבן אשם.

וזה מה שנאמר בפסוק ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע – יתחתן איתה, והוא שפחה – כנענית, נחרפת – מיוחדת, לאיש – לעבד עברי, והפדה לא נפדתה – ועדיין לא נפדתה בכסף בחציה השני, או חפשה לא נתן לה – וגם שטר שחרור שמוציא אותה לחפשי לא קיבלה עדיין על חציה זה, בקרת – בדיקה, תהיה – תעשה ע"י ב"ד, ושימו לב לפסוק את דינך ש – לא יומתו – אלא היא רק תקבל מלקות, כי לא חפשה – מכיון שלא שוחררה לגמרי, ועדיין אינה יהודיה גמורה וממילא אין לה דין אשת איש לגבי זה. והבועל צריך להביא קרבן אשם לד' לפתח המשכן, ולאשם זה הוא מביא איל בשווי שני סלעים, ועי"ז יתכפר לו על חטאו.

אשם זה נקרא אשם שפחה חרופה – ע"ש השפחה, שהיא נחרפת – מיוחדת, לעבד העברי, אך אינה אשתו לגמרי.

מצוות שבין אדם למקום (כג' – לא')

35. א. לא לאכול או להנות מפירות של כל עץ מאכל, שנגמרו (חנטו) על העץ בשלושת השנים הראשונות לאחר שנטעו אותו. וזה מה שנאמר בפסוק וערלתם ערלתו – ותאטמו ותסתמו את סתימתו של העץ, ומבארת התורה באיזה חלק של העץ נאמר ציווי זה, את פריז – אטימה זו היא בפירות, שלש שנים יהיה לכם ערלים – אטומים, לא יאכל – אסור לאכול או להנות מהם. דין זה בפירות שנגמרו בשנים אלו, נשאר עליהם גם אם עברו שנים רבות מזמן קטיפתם, והרי הם אסורים לעולם ועד.

מצוה זו היא רק בעצים שנטעו אותם לאחר כניסת עמ"י לארץ ישראל, וכמו שנאמר בתחילת הפסוק וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו את פריז וגו'.

36. ב. לקדש את הפירות שנגמרו (חנטו) בשנה הרביעית, כדי להלל בהם לד'. וצורת הקידוש היא, שמביאים אותם לירושלים ואוכלים אותם בתוך החומה כדי לשבח בזה לד' שנתן לנו אותם. פירות שנה זו נקראים בלשון חז"ל "נטע רבעי" – פירות מנטיעה חדשה, שנגמרו בשנתה הרביעית.

דין פירות אלו שְׁוֶה לדין פירות שהופרשו ל"מעשר שני", שהוא אחד המעשרות שהתורה מְצַוָּה (בפרשת ראה) להפריש בשנים מסוימות מיבול הפירות, וגם במעשר זה צִוְּתָה התורה וְאָכַלְתָּ לְפָנֶי ד' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשִׁכְנֵן שְׁמוֹ שָׁם.

כמו בדין מעשר שני כך גם בפירות נטע רבעי, אדם שאינו יכול להעלות את הפירות עצמם לירושלים, יכול לפדות אותם בכסף ואת הכסף יביא לירושלים ויקנה בו מאכלים או משקים ויאכל וישתה אותם בתוך החומה. ומסיימת התורה, שהפירות שנגמרו בשנה החמישית מותרים לאכילה, ובזכות מצוה זו יתנספו לכם הרבה פירות ולא יהיה לכם הפסד מזה שלא השתמשתם בפירות של השנים הראשונות, וד' הוא נאמן לקיים את הבטחתו ולשלם את השכר על המצוה. וזה מה שנאמר בפסוק לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ, אֲנִי ד' אֱלֹהֵיכֶם. 37. לא לאכול מהבשר של הקרבנות שניתן לכהנים או לבעלים לאכילה, לפני שזרקו את הדם על המזבח. וזה פירוש הפסוק לא תאכלו, על הדם – כל זמן שהדם עדיין קיים ולא נזרק על המזבח.

איסורים שהם דרכי הגויים (פסוקים כו' – כח')

38. לא לעשות מעשים ע"פ ניחוש.

ואופן הניחוש, כגון אדם שחושב לעשות איזה דבר וקובע ואומר סימן למעשיו, אם יקרה לי דבר מסוים, זהו סימן לעשות את מה שאני חושב, ואם לא יקרה לי זה סימן שלא לעשות את מחשבותי. וכן אדם שכבר יצא לדרך לאיזה מטרه, ובאמצע הדרך עבר לפניו איזה בעל חי ועיכב אותו מלהמשיך, ואומר שזה סימן שלא להמשיך ללכת.

39. לא לקבוע על זמנים – ימים או שעות או חודשים, שהם טובים לעשות מעשים מסוימים או שאינם טובים.

ואופן האיסור, שאדם אומר ע"פ המזלות שזמן מסוים הוא טוב לעסק מסוים, או שזמן זה אינו טוב למעשה מסוים. וכן אדם שעושה מעשה או נמנע מלעשות מחמת המזל של אותו הזמן. איסור זה נקרא בלשון הפסוק וְלֹא תַעֲזֹנְנוּ – מלשון עֲזָנָה וזמן, שאדם קובע על דברים שזמן זה טוב בשבילם או אינו טוב בשבילם. 40. לא לסַפֵּר את הראש באופן שישאר מוקף בשערות בצורת עיגול, שבתספורת זו מסַפְּרִים את הפאות.

והסיבה שכשִׁמְסַפְּרִים את הפאות נעשית צורת השערות הנשארות כצורת עיגול, היא מחמת שתספורת זו מְשֹׁה את הגובה שבו השערות מפסיקות לצמוח בכל הצדדים של הראש.

שהרי בגובה המצח מעל הפנים מפסיקה צמיחת השערות באופן טבעי, וכמו כן גם מעל המקום הגבוה שבאוזן מפסיקה הצמיחה, וע"י זה שמספרים את השערות בשני צדדי הראש באופן שהמקום שאין בו שערות ממשיך בקו אחד רצוף מכיוון המצח עד מעל האוזן, נעשית צורת השערות הנשארות – צורת עיגול שלם מכל הצדדים בלי שום בליטה.

וזה מה שנאמר בפסוק לֹא תִקְפוּ – את שערות הראש לצורת עיגול, שבוה תספרו ותגזזו את פְּאֵת רִאשְׁכֶם.

41. לֹא לִגְלַח כָּל פֶּאֶה מִפְּאוֹת הַזֶּקֶן בַּצֹּרֶה שֶׁל הַשַּׁחֲתָה.

והאופן שבו הגילוח משחית את השערות, הוא כשמגלחים את השערות בסכין שנקרא תער, וכן בכל סכין או כלי שמגלח את השערות צמוד ממש לעור האדם ואינו משאיר מהשערות אפילו משהו מעל העור.

ומִסְפַּר הפאות שיש בזקן הוא חמש, ועל כל אחת מהם בנפרד נאמר האיסור, וא"כ המגלח את כל זקנו בתער עובר חמש פעמים על מצות לֹא תַעֲשֶׂה זֶה. ומקום חמשת הפאות הוא, שתים בכל לחי ואחת בתחתית הראש שהוא הסנטר. ומקום השתים שבכל לחי, אחת בגובה שתחת האוזן ואחת בגובה שבו מצטמצם רוחב הלחיים ונעשה יותר צר.

42. לֹא לַעֲשׂוֹת בְּבָשָׂר שְׂרִיטָה בַּגִּלָּל צֶעַר עַל אָדָם שְׁמַת, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ רִגִּילִים לַעֲשׂוֹת הָאֲמִוְרִיִּים. וְזֶה מֵה שֶׁנֶּאֱמַר וְשָׂרֵט לְנֶפֶשׁ – וְשָׂרִיטָה עַל נֶפֶשׁ שֶׁל אָדָם שְׁמַת, לֹא תִתְּנוּ – אֶל תַּעֲשׂוּ בְּבָשָׂרְכֶם.

43. לֹא לַעֲשׂוֹת מִתַּחַת הָעוֹר הַבָּשָׂר כְּתֹב חֻקֹּק וּשְׁקוּעַ שְׁאִינוּ נִמְחָק. ואופן עשיית כתב זה, הוא ע"י שכותבים על העור בְּדִין בַּצֶּבַע כְּלִשְׁהוּ ואח"כ שורטים וחותרים את העור לפי צורת הכתב או הצורה, והדיו יורד אל מתחת העור והעור נסגר עליו, ואין אפשרות למחוק דיו זה.

וזה מה שנאמר בפסוק וְכָתַבְתָּ קֶעֱקַע – כתיבה שקועה ותקועה, לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם – אֶל תַּעֲשׂוּ בְּבָשָׂר שְׁלֹכֶם, אֲנִי ד'.

44. לֹא לַעֲשׂוֹת אֶת בְּתִנּוּ חוֹלִין וּלְמַסּוֹר אוֹתָהּ לְאָדָם שִׁיחִיהָ אֵיתָה בְּזִנוּת – בלי קידושין ונישואין. באיסור זה מדובר על בת שעדיין אינה בוגרת והיא ברשות

אביה שיכול לקדש אותה, וע"ז מזהירה התורה שלא ימסור אותה למישהו בלי קידושין. ומלמדת אותנו התורה סיבה לאיסור זה, כדי שלא יתרגלו אנשי הארץ שכל אשה יכולה לחיות עם כל אדם כרצונה בכל עת בלי צורך בקידושין וגירושין, ועי"ז יתמלא העולם במחשבות חטא של זנות והפקר. וזה מה שנאמר אֶל תַּחֲלֹל אֶת בִּתְּךָ, לְהַזְנוֹתָהּ – ע"י שתמסור אותה לזנות, וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ – כדי שלא יתרגלו אנשי העולם לחיות בזנות, וע"י זה וּמִלֹּאָה הָאָרֶץ זִמָּה – יתמלא העולם במחשבות חטא. (זִמָּה מלשון זומם, חושב).

45. לשמור את השבת.

46. לירא מבית המקדש, ולהתנהג שם כפי שמתנהגים בפני מי שיראים ממנו. והנהגות היראה שבהם אדם צריך להתנהג בבית המקדש, שלא יכנס לשם עם מקלו נעליו וארנקו, ולא עם האבק שעל רגליו. [חז"ל דרשו את הסיבה שמצוה זו נסמכה לשמירת השבת, שזה כדי להורות שבניית בית המקדש אינה דוחה את מצות השבת, ואסור לבנות אותו בשבת.]

איסורים נוספים שהם דרכי הגויים (פסוק לא')

47. א. לא לפנות לעשות כישוף שנקרא "אוב". והכישוף שנקרא בשם זה הוא, שמעלה נשמות של מתים לבית השחי ע"י כישוף, ומשם הם מדברים.

48. ב. לא לפנות לעשות כישוף שנקרא "ידעוני". והכישוף שנקרא בשם זה הוא, שלוקח עצם של חיה ששם "ידוע" ושם בתוך הפה והיא מדברת את מה שעתיד להיות.

ומסיימת התורה ומפרשת את התוצאה הנגרמת מאיסור זה, אֶל תִּבְקְשׁוּ – אל תרצו לעשות כישופים אלו, לְטִמְאָה בָּהֶם – כי אתם נעשים טמאים על ידי זה, אֲנִי ד' אֱלֹהֵיכֶם – ותשימו לב במה אתם מחליפים אותי.

מצוות נוספות שבין אדם לחבירו (פסוקים לב' – לו')

49. לקום לפני זקן תלמיד חכם לכבודו, ולהתנהג כלפיו בהנהגה שמהדרת ומחשיבה אותו. ואע"פ שבפסוק כתוב לקום מפני "שיבה", והיה אפשר להבין שצריך לקום לפני כל זקן אפילו אם הוא עם הארץ, אבל חז"ל פירשו שזֶקֶן שנאמר בהמשך הפסוק הַכֹּנֶה לַתְּלָמִיד חָכֵם, וכאילו כתוב בראשי תיבות זֶה קִנָּה, דהיינו תלמיד חכם שקנה ולמד את חכמת התורה. ומה שבהמשך הפסוק מדובר על ת"ת, אנו יודעים שגם תחילת הפסוק עוסק בת"ח.

והנהגת ההידור שצריך לנהוג בה כלפי ת"ח היא, שלא לשבת במקום המיוחד לו ולא לסתור את דבריו וכדו'.

ומכיון שאדם יכול לחשוב שיעצום את עיניו כאילו לא ראה את התלמיד-חכם ולא יקום לכבודו, לכן מסיימת התורה וְיִרְאֶתָּה מֵאֱלֹקֶיךָ – תפחד מד', כי אֲנִי ד' – שיודע את המחשבות.

50. לא לצער גר אפילו בדיבורים, אלא להתייחס אליו כמו כל יהודי אחר שהוא אזרח ויש לו נחלה אֲתָנוּ, ולאהוב אותו כמו שאנו אוהבים את עצמנו. ודוגמה לַצֶּעַר שמציעים את הגר ואסור, כגון לומר לו "אתמול עדיין היית גוי, וכבר אתה חושב שאתה ראוי ללמוד תורה?".

ומסיימת התורה, כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם – א"כ גם אתם גרים כמוהו, ואתם לא יכולים לומר לו שבגלל שהוא גר דרגתו צריכה להיות פחותה מכם, אֲנִי ד' אֱלֹקֵיכֶם – אלוקים שלכם ושלו בשוה, ואסור לכם לזלזל בו.

מצוות במידות ומשקלות

51. לא לקלקל ולענות את משפט המדידה, דהיינו לא לעשות מעשים שיגרמו למדידה שתהיה לא נכונה. ומפרטת התורה שזה בְּמִדָּה – במדידת קרקע שמוכרים לאחר או מתחלקים וכדו', שלא להשתמש בחבל שהצטמק והתקצר בימות החמה או באופנים אחרים שמקלקלים את המדידה, וכן בְּמִשְׁקָל – כששוקלים דבר כדי למכור, שלא להשתמש באבני משקל שטמנו אותם במלח ולכן הם שוקלות משקל גדול יותר, וּבְמִשְׁנָה – במדידת דברים לחים בכלי מדידה, שלא ימוזג באופן שיעלה קצף ויראה שהכלי מלא ובאמת חסר ממנו.

52. לעשות מה שצריך כדי שהמאזניים שיש לנו יהיו מאזניים נכונות ששוקלות בצדק, וכן אבני המשקל שיש לנו יהיו נכונות ושוקלות בצדק ושלא יהיה כתוב עליהם מידה מסויימת ובאמת הם שוקלים פחות מזה (או יותר). גם בכלי שמודדים בו דברים יבשים שהוא בגודל מידת "איפה" (וע"ש זה הוא נקרא כך), עלינו לעשות מה שצריך כדי שהוא יהיה מדוייק ומכיל כפי מידתו, וכן הכלי שמשמש למדוד דברים לחים שהוא במידת "הין" (וע"ש זה נקרא שמו כך), יהיה נכון ומדוייק.

ומסיימת התורה אֲנִי ד' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוצאתי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – והוצאתי אתכם כדי שתתנהגו בצדק גם בַּמִּידוֹת וּבַמִּשְׁקָלוֹת שלכם.

את חלק המצוות והדינים חוזרת ומסיימת התורה ושְׁמֵרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֵת כָּל מִשְׁפָּטַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם, אֲנִי ד'.

עונשי איסורי עריות ומקלל אביו ואמו, ובעל אוב וידעוני (פרק כ')

בפרשת אחרי מות למדנו את איסור ע"ז של מולך ואת איסורי עריות, ושם צִוְּתָה התורה דין עונש כרת על כולם, וכפי שנאמר בפסוק כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה, וְנִכְרְתוּ הַנְּפֹשֹׁת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם. כעת מְצֹנָה התורה על חלק מעבירות אלו, שבנוסף על מה שנענשים עליהם בעונש כרת נענשים גם בעונש מיתה ע"י בית דין.

ציווי זה הוא הוראה לבי"ד להעניש על חטאים אלה באחת מהמיתות שבי"ד מענישים בהם. המיתות שבי"ד הורגים בהם הם ארבע, ואלו הן: סקילה ושריפה, הרג וחנק. האופן שבו בי"ד מענישים והורגים, הוא רק במקרה שיש עדים שראו כשהחוטא עשה את המעשה ובאו להעיד על זה בבי"ד, ויש תנאי נוסף, שהזהירו את החוטא והתרו בו ואמרו לו שמעשה זה אסור ואעפ"כ עשה. שני תנאים אלו נקראים בלשון הגמרא "עדים והתראה".

התנאי השני הנזכר שכדי להעניש צריך שתהיה התראה, הוא משום שבי"ד אינם מענישים באופן שהמעשה נעשה בשוגג, ובמקרה שלא היתה התראה אין לנו הוכחה שהוא היה מזיד, כי יתכן שלא ידע את האיסור.

בין העבירות שהתורה מְצֹנָה את עונשם בפסוקים אלו כפי שנראה בהמשך, נמצא גם החטא של אדם שמקלל את אביו ואמו. ואמנם לא למדנו עד עכשיו במפורש את האיסור לעשות מעשה זה, אבל איסור זה נאמר בתורה במקום אחר, וכאן מְצֹנָה התורה את העונש על חטא זה.

בכל אחד מהמקרים של איסורי ערוה שנאמר בהם מיתת בי"ד, דין זה הוא גם על האשה האסורה וגם על הבעל.

בחלק מהעבירות שִׁמְצֹנָה התורה את העונש שע"י בי"ד, לא פירשה התורה במפורש את סוג המיתה שבה הורגים את החוטא, אבל חז"ל פירשו לפי לשון הפסוק על איזה מיתה מדובר.

ונפרט את ביאור הלשונות של ציווי המיתות, ואח"כ נראה את הדינים כפי סדר הפסוקים. באופן שכתוב בפסוק רק "מות יומת" בלי שום תוספת, זו מיתת חנק, ובאופן שנוסף גם הלשון "דמיו בו", זו סקילה. מלבד שני אפשרויות אלו יש אופנים שנאמר במפורש "יִרְגְּמֶהוּ באבן" שזה סקילה, או "באש ישרפו אותו" וגו' שזה שריפה. יש אופנים

מסויימים שבהם ציוּתה התורה גם בפרשה זו רק עונש כרת ולא נוסף על זה מיתת בי"ד, ובאופן כזה נאמר עֲוֹנוֹ יִשָּׂא.

כעת נראה את הדינים כפי סדר הפסוקים.

א. על האיסור למסור ולהעביר מבנינו לע"ז של מולך, מִצְוֶה התורה להעניש בסקילה. בפסוק ג' חוזרת התורה לפרש שגם באופן שלא היו עדים או התראה ולכן לא נענש במיתת בי"ד – יענש בכרת, ומסיימת התורה פִּי מִזְדַּעוֹ נָתַן לַמֶּלֶךְ, לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי – שע"ז יתחללו עם ישראל שהם מקודשים לי, וְלַחֲלֹל אֶת שֵׁם קָדְשִׁי – וע"ז מתחלל שם ד' הקדוש.

ובאופן שהעם לא ימסרו לבי"ד את החוטא בע"ז של מולך כדי שלא יהרגו אותו, מלמדת אותנו התורה וְשָׁמַתִּי אֲנִי אֶת פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ, וְהִכָּרְתִּי אֹתוֹ וְאֶת כָּל הַזָּנִים – הטועים אַחֲרָיו, ופונים לזנות – לטעות אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ, מִקְרֵב עַמָּם. והעונש למשפחתו הוא שיבואו עליהם יסורים. והסיבה שמקבלים עונש, היא משום שבודאי ידעו על מעשיו, ואעפ"כ לא מסרו אותו לבי"ד.

ב. על החוטא בכישוף של אוב או ידעוני שלמדנו את איסורם בפרשה זו, מִצְוֶה התורה כעת עונש כרת אם לא היו עדים או התראה. ובאופן שהיו עדים והתראה, מִצְוֶה התורה את עונשו בבי"ד בסוף הפרשה.

ג. על אדם שמקלל את אביו או את אמו בשם ד', מצוה התורה עונש "דמיו בו" – סקילה.

ד. על הנואף – מתחתן באיסור, עם אשת רעהו – אשת איש, מצוה התורה "מות יומת" – חנק.

ה. על איסור אשת אביו,

ו. וכן על איסור כלתו – אשת בנו, מצוה התורה "דמיהם בס" – סקילה. באיסור כלתו נאמר בתורה תִּבָּל עֶשׂו, וזהו כמו הלשון שנאמר בפרשת אחרי מות על אשה שמתחתנת עם בהמה, ופירושו שמעשה זה הוא דבר מאוס וזנות.

ז. על איסור משכב זכור – להתחתן עם זכר, מצוה התורה "דמיהם בס" – סקילה.

ח. על איסור אשה ואָמָה – והוא הדין אשה ובִּתָּה, מצוה התורה להעניש אותו ואותה בשריפה. ולשון הפסוק בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתָּהּ, ובודאי שאין הכונה שהורגים את שתי נשותיו, כי הראשונה נישאה אליו בהיתר, אלא כֹּנֶת הפסוק שהורגים את האמא ואת הבת אבל לא את שניהם באותו המקרה, אלא רק את זו מביניהן שהיא השניה שנישאה אליו.

ט. על האיסור של איש או אשה להתחתן עם בהמה, מצוה התורה "מות יומת", אבל מזה שבאשה שמתחתנת עם בהמה פירשה התורה עונש סקילה, למדו חז"ל שגם איש שמתחתן עם בהמה דינו בסקילה. דין עונש זה הוא גם על הבהמה.

י. על איסור אחותו מאביו או מאמו, מצוה התורה חסד הוא – זו חרפה, ונענשים בכרת.

יא. על איסור נישואין עם נדה מצוה התורה, את מקרה הערה – בזה שהתחתן איתה בטומאה הוא גילה את טומאת הדם שלה, והיא גלתה את מקור דמיה – גם היא בזה שהתחתנה איתו גילתה את טומאת הדם שלה, ונענשים בכרת.

יב. על איסור אחות האב או אחות האם, מצוה התורה כי את שארו הערה – בגלל שהוא גילה את קרובת בשרו, עונש יסאו – יענשו בכרת.

יג. על איסור דודתו – אשת אחי אביו,

יד. וכן על איסור אשת אח, מצוה התורה ערירים ימתו, ערירים יהיו – יענשו בכרת, שלא נשארים אחריהם ילדים.

ומסיימת התורה שע"י שנשמור את חוקים אלו נזכה להשאיר בארץ ישראל והארץ לא תקיא אותנו. וחזרת התורה ומזהירה בשם ד', שלא נעשה מעשים רעים אלו שהם כמעשה הגויים שהיו לפנינו, כי בגלל שהם עושים מעשים אלו לכן מאסתי בהם, ואמרתי לכם שתירשו את אדמתם.

טו. על איסור כישוף של אוב וידעוני מצוה התורה בסיום הפרשה, להעניש בסקילה.